

(ліцензії) на здійснення господарської діяльності, торгові патенти, сертифікати відповідності реєстраторів розрахункових операцій; відсутня реєстрація особи як платника податків в органі ДПС, якщо така реєстрація є обов'язковою відповідно до податкового законодавства, або коли платник податків, що отримав податкове повідомлення або має податковий борг, вчиняє дії з переведення майна за межі України, його приховування або передачі іншим особам; платник податків відмовляється від проведення перевірки стану збереження майна, яке перебуває у податковій заставі; платник податків не допускає податкового керуючого до складення акта опису майна, яке передається в податкову заставу.

Арешт може бути накладено контролюючим органом на будь-яке майно платника податків, крім майна, на яке не може бути звернено стягнення відповідно до закону, та коштів на рахунку платника податків.

1. Податковий кодекс України: Закон від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI : [Електронний ресурс]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>;
2. Кучерявенко М. П. Податкове право : навч. посібник. Харків : Право, 2004. 378 с.
3. О. П. Гетманець, О. М. Шуміла Податкове право України: навч. посібник. Київ : Право, 2013. 427 с.
4. Податкове право : навч. посіб. / Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, Д. А. Кобильник та ін. ; за ред. проф. М. П. Кучерявенка. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 400 с.

Михайло ЧАЛИЙ,
аспірант I курсу юридичного
факультету Харківського
національного університету
імені В. Н. Каразіна
(м. Харків, Україна)

ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Захист конституційного ладу України виступає важливою складовою забезпечення сталого розвитку державності, динамічного розвитку суспільства, належного правового становища окремо взятої людини. При цьому, конституційний лад України є базовою правовою калорією, що пов'язаний з широким спектром найрізноманітніших категорій та не в останню чергу з такою широкою та фундаментальною категорією, як національна безпека України. У зв'язку з цим, постає питання щодо розуміння захисту конституційного ладу України та визначення його місця у системі забезпечення національної безпеки України.

Важливість цього дослідження має, як доктринальне (наукове), так і суто

практичне значення. Особливу значущість набуває в аспекті діяльності сектору безпеки та оборони.

Правові категорії «захист конституційного ладу України» та «забезпечення національної безпеки України» у контексті державотворення виступають фундаментальними та такими, що суттєво впливають одна на одну. Дослідження дасть змогу збагатити, як категорію “національна безпека”, так і категорію «конституційний лад України», а також і його захист, оскільки національна безпека виступає саме, як захищеність найважливіших соціальних цінностей, серед яких безпосередньо називається і конституційний лад. До того ж і сам конституційний лад є провідною та найважливішою акумулятивною цінністю, що вбирає в себе цілу низку інших найважливіших з точки зору існування суспільства та держави цінностей. Наявність сукупності названих цінностей та їхня якісна характеристика говорить про те, що та правова конструкція, яка їх охоплює та об’єднує у силу такою специфіки сама стає провідною цінністю, що потребує свого якісного захисту.

У контексті надання змістовної характеристики захисту конституційного ладу України у системі національної безпеки важливо проглянути кількість згадувань цих феноменів у Конституції України та контекст і спрямованість таких згадувань. Зокрема, категорія «конституційний лад» у тексті Основного Закону України зустрічається тричі. Про конституційний лад йдеться у Розділі I «Загальні засади» змістовно присвяченому питанням конституційного ладу, а один раз — у Розділі II «Права, свободи та обов’язки людини і громадянина». Всі ці три норми, що присвячено конституційному ладу України, є переважно охоронними нормами.

Так, відповідно до частини третьої статті 5 Конституції України, право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. Наведена норма, з одного боку, в імперативному порядку уособлює єдиного суб’єкта, що може визначати та змінювати конституційний лад, а з іншого – встановлює чітку заборону, яка передбачає те, що інші суб’єкти, зокрема такі як держава, її органи та посадові особи не можуть узурпувати право щодо визначення та змінення конституційного ладу України.

Друга норма, що містить вказівку на конституційний лад та теж розміщена у Розділі I спрямована на розвиток вищевказаного положення та фактично конкретизує його стосовно структурних підрозділів сектору безпеки і оборони України. Зокрема, у частині четвертій статті 17 Основного Закону України йдеться про те, що Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності. Ця конституційна норма спрямована, як уже зазначалось на складові структури сектору безпеки і оборони щодо унеможливлення повалення конституційного ладу України. З огляду на її значущість, така норма повинна знайти свій належний розвиток у межах

чинного поточного законодавства.

Проте, на жаль, на такий розвиток спрямована тільки одна норма Закону України «Про Збройні Сили України». Зокрема, у частині сьомій статті 1 цього Закону встановлено, що органи військового управління забезпечують неухильне додержання вимог Конституції України стосовно того, що Збройні Сили України не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів державної влади чи перешкоджання їх діяльності. Тобто, саме на органи військового управління покладено неухильний обов'язок щодо реалізації частини четвертої статті 17 Конституції України з приводу недопущення повалення конституційного ладу України Збройними Силами України у силу потужності цього військового формування та потенційної здатності це зробити у разі виходу за межі Конституції та законів України. Безперечно, така характеристика повинна бути врахована у контексті тлумачення частини четвертої статті 17 Конституції України щодо захисту конституційного ладу України у системі національної безпеки України.

Що стосується органів військового управління, то абзац вісімнадцятий статті 1 Закону України «Про оборону України» під ними розуміє Міністерство оборони України, інші центральні органи виконавчої влади, які здійснюють керівництво військовими формуваннями, утвореними відповідно до законів України, Генеральний штаб Збройних Сил України, інші штаби, командування, управління, постійні чи тимчасово утворені органи у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, призначені для виконання функцій з управління, у межах їхньої компетенції, військами (силами), з'єднаннями, військовими частинами, військовими навчальними закладами, установами та організаціями, які належать до сфери управління центральних органів виконавчої влади, а також територіальні центри комплектування та соціальної підтримки, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку та військової служби, мобілізаційної підготовки і мобілізації. Точніше вказаний вище нормативно-правовий припис перелічує органи військового управління, не розкриваючи їхньої сутності та правової природи.

В аспекті розуміння системи органів військового управління, специфіки діяльність усіх військових формувань, а також особливостей захисту конституційного ладу України, вважаємо, що норма права, яка зафіксована у частині сьомій статті 1 Закону України «Про Збройні Сили України» стосовно діяльності органів військового управління із забезпечення неухильного додержання вимог Конституції України щодо недопущення повалення конституційного ладу та інших посягань, повинна знайти своє поширення у широкому спектрі законів України, присвячених сектору безпеки та оборони України. Серед них у першу чергу необхідно назвати такі як Закон України «Про національну безпеку України», Закон України «Про основи національного спротиву», Закон України «Про Національну гвардію України», Закон України «Про Державну прикордонну службу України», Закон України

«Про Службу безпеки України» тощо.

Повертаючись до аналізу норм Конституції України, які безпосередньо вказують на конституційний лад України з метою розуміння його у системі забезпечення національної безпеки України, слід зазначити, що третій конституційний припис, який розміщено у Розділі II стосується політичних партій та громадських організацій (частина перша статті 37). Зокрема, там йдеться про те, що утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються. Як видно, у цьому випадку вже йдеться не про органи державної влади чи складові сектору безпеки і оборони України, а про інститути громадянського суспільства. Відповідно до статті 2 Закону України «Про політичні партії в Україні», політична партія є зареєстрованим згідно із законом добровільним об'єднанням громадян, що є прихильниками певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку та що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах. У свою чергу, частина перша статті 1 Закону України «Про громадські об'єднання» під таким об'єднанням, видом якого є громадська організація, розуміє добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. У відповідних законах України знайшло свій розвиток конституційні заборони щодо конституційного ладу України. Зокрема, про це йдеться і в Законі України «Про політичні партії в Україні» (пункт 2 частини першої статті 5), і в Законі України «Про громадські об'єднання» (частина перша статті 4).

Отже, всі три конституційні норми є нормами охоронними та такими, що спрямовані на захист конституційного ладу України, як найважливішої соціальної цінності.

Основний Закон України: 1) забороняє узурпацію права визначати і змінювати конституційний лад (частина третя статті 5); 2) забороняє повалення конституційного ладу (частина четверта статті 17); 3) забороняє зміну конституційного ладу насильницьким шляхом (частина перша статті 37). На підставі цього, можна зробити висновок, що Конституція України, вказуючи на конституційний лад України, прямо та чітко говорить про потребу його захисту. При цьому, називаються потенційно можливі суб'єкти щодо посягання на нього. Такими суб'єктами, виходячи з вищевказаних конституційних норм є, по-перше, держава в особі її органів та посадових осіб, а також Збройних Сил України та інших військових формувань, а, по-друге, інститути громадянського суспільства та у першу чергу в особі політичних партій та

громадських організацій.

У цьому контексті слід звернути увагу на те, що відповідно до частини першої статті 12 Закону України «Про національну безпеку України», сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Відтак можна зробити висновок про те, що сектор безпеки і оборони України концептуально складається зі складових, що репрезентовані державними структурами та інститутами громадянського суспільства. Саме тому, ми вважаємо, що захист конституційного ладу України сектором безпеки і оборони України може здійснюватися, у тому числі й шляхом дотримання трьох заборон, що передбачено трьома вище проаналізованими конституційними нормами. Наведене актуалізує нашу пропозицію щодо закріплення вказаних заборон на рівні відповідних законів України та у першу чергу Закону України «Про національну безпеку України».

Що стосується згадування у Конституції України категорії «Національна безпека України», то вона зустрічається в Основному Законі України набагато частіше. Зокрема, про безпеку йдеться у частині першій статті 3, у статті 16, у частині першій та третій статті 17, у статті 18, у частині другій статті 32, у частині третій статті 34, у частині першій статті 36, у частині першій статті 37, у частині другій статті 39, у частині другій статті 44, у пункті 12-1 частини першої статті 85, у пункті 22 частини першої статті 85, у пункті 6 частини першої статті 92, у пункті 17 частини першої статті 92, у пункті 1 частини першої статті 106, у пункті 14 частини першої статті 106, у пункті 17-18 частини першої статті 106, у пункті 20 частини першої статті 106, у частині першій-восьмій статті 107, у пункті 3 статті 116, у пункті 7 статті 116, у частині восьмій статті 126, у пункті 7 частини першої статті 138, у частині п'ятій статті 149 Конституції України.

Слід звернути увагу на те, що у Розділі I Конституції України «Загальні засади» безпека зустрічається п'ять разів. У свою чергу, у Розділі II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» безпека зустрічається шість разів. Усі інші вказівки на безпеку подаються у конституційному тексті в аспекті організації та функціонування органів публічної влади.

При цьому, у Конституції України питання безпеки подається з різних ракурсів. Виділивши такі підходи до формулювання у конституційному тексті терміну «безпека». По-перше, за суб'єктами захищеності – безпека людини (частина перша статті 3), безпека держави (стаття 18, частина перша статті 37); безпека судді, як представника державної влади (частина восьма статті 126).

По-друге, за видами національної безпеки – екологічна безпека (стаття 16, пункт 6 частини першої статті 92, пункт 3 статті 116), інформаційна безпека (частина перша статті 17), державна безпека (частина третя статті 17), громадська безпека (пункт 7 частини першої статті 138). По-третє, національна

безпека виступає як чинник та критерій обмеження прав і свобод людини та громадянина (частина друга статті 32, частина третя статті 34, частина перша статті 36, частина друга статті 39, частина друга статті 44). По-четверте, національна безпека розглядається як застереження для інститутів громадянського суспільства (частина перша статті 37). По-п'яте, безпека як основа діяльності, соціального призначення та завдання органів публічної влади (пункт 12-1 та 22 частини першої статті 85, пункт 1, 14, 17 та 18 частини першої статті 106, частина перша-восьма статті 107, пункт 3 та 7 статті 116, пункт 7 частини першої статті 138). По-шосте, безпека як найважливіше питання, що визначається виключно законом (пункт 17 частини першої статті 92).

Отже, на базі норм Конституції та законів України можна зробити висновок про суттєве місце захисту конституційного ладу у системі забезпечення національної безпеки України.

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // *Відомості Верховної Ради України*. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018, № 31, ст. 241.

3. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1932-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992, № 9, ст. 106.

Ігор ЧОВГАН,
аспірант кафедри адміністративного
права, інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін
Київського університету
інтелектуальної власності та права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ДО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ТА ОЗНАК ШКІДЛИВИХ ПРОГРАМНИХ ЧИ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ

Бурхливий розвиток засобів зв'язку та інформаційних технологій визначає тенденції розвитку шкідливих програмних чи технічних засобів. Актуальність даного дослідження полягає в тому, що у разі отримання кіберзлочинцями доступу до комп'ютерних мереж у них з'являється можливість доволі ефективно виводити з ладу системи керування та зв'язку державних установ та організацій, дестабілізувати роботу фінансових ринків і стратегічних об'єктів життєзабезпечення. Яскравим прикладом є масштабна хакерська атака на компанію мобільного зв'язку «Київстар» у результаті якої 24 млн. абонентів залишилися без зв'язку. Вона спричинила «катастрофічні»